

ПИТАННЯ КРИМІНОЛОГІЇ

Еміль В. Пливачевський

доктор наук, професор, доктор габілітований,
викладач Поліцейської академії в Щитно
(Щитно, Республіка Польща)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4191-981X>
e.plywaczewski@uwb.edu.pl

Андрій Бутирський

доктор юридичних наук, доцент,
суддя Господарського суду Чернівецької області
(Чернівці, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3225-7017>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/T-6709-2018>
a.butyrskiy@chnu.edu.ua

УДК 343.9

ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У ПОЛЬЩІ

АНОТАЦІЯ. Проблема економічної злочинності є транснаціональною, з якою ведуть боротьбу практично всі держави світу. У зв'язку з цим пошук нових шляхів подолання економічної злочинності в Україні можна здійснювати не лише опираючись на національний досвід, а й запозичуючи найкращі практики наших найближчих сусідів. Польща є однією з держав, де проблеми економічної злочинності також стоять напрочуд гостро. Водночас польські наукові школи мають значні напрацювання у галузі кримінології, тому актуальним видається дослідження економічної злочинності у Республіці Польща та досвіду польських колег у боротьбі з цим явищем, і вироблення на цій основі пропозицій щодо перспектив боротьби з економічною злочинністю в Україні.

Метою статті є комплексне осмислення генезису розвитку економічної злочинності у Республіці Польща, виявлення позитивного досвіду польських кримінологів у боротьбі з економічною злочинністю та вироблення на цій основі рекомендацій для їх впровадження в Україні.

Наголошено, що економічна злочинність у Польщі в умовах ринкової економіки зазнала суттєвої трансформації, і сьогодні характерною є велика кількість нових форм злочинності, а самі механізми незаконної діяльності постійно трансформуються. Політичні, економічні та соціальні наслідки злочинів значно перевищують ті, які ми могли спостерігати в умовах централізованої планової економіки. Зміни рівня злочинності відбуваються не лише внаслідок зміни реального масштабу злочинності, а й як результат нового кримінального законодавства, готовності людей повідомляти про злочини до поліції, готовності поліції реєструвати повідомлення про правопорушення тощо.

Автори доходять висновку, що по суті в Україні та Польщі схожі проблеми у сфері боротьби з економічною злочинністю. Особливу небезпеку становить транснаціональна економічна злочинність, оскільки існуючі кордони мало стримують розширення сучасної злочинності, і це робить злочинність однією з головних загроз соціальній та економічній стабільності континенту. У зв'язку з цим Україні важливо не тільки в теорії запозичувати досвід Республіки Польща у боротьбі з економічною злочинністю, а й активно співпрацювати як державам-сусідам. Напрямами такої співпраці у сфері боротьби з економічною злочинністю можуть бути: підвищення ефективності роботи прикордонних і митних органів, оперативна взаємна правнича допомога у кримінальних справах, гармонізація українського та польського законодавства у сфері розслідування економічних злочинів і відповідальності за їх вчинення.

Ключові слова: економічна злочинність; організована злочинність; Республіка Польща; протидія злочинності.

За результатами дослідження 2018 р., 48 % українських організацій постраждали від випадків економічних злочинів та шахрайства протягом останніх двох років, порівняно з 43 % у 2016 р. Хабарництво та корупція залишаються одним із основних видів економічних злочинів, негативний вплив яких зазнають українські організації – 73 % респондентів відповіли, що їхні організації стали жертвами випадків хабарництва та корупції протягом останніх двох років¹. Проблема економічної злочинності є транснаціональною, з якою ведуть боротьбу практично всі держави світу. У зв'язку з цим пошук нових шляхів подолання економічної злочинності в Україні можна здійснювати не лише опираючись на національний досвід, а й запозичуючи найкращі практики наших найближчих сусідів. Польща є однією з держав, де проблеми економічної злочинності також стоять напрочуд гостро. Водночас польські наукові школи мають значні напрацювання у галузі кримінології, у зв'язку з чим актуальним видається дослідження економічної злочинності у Республіці Польща та запозичення досвіду польських колег у боротьбі з цим явищем, а також

¹ 'Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року: результати опитування українських організацій. Виведення шахрайства з тіні' (PWC) <<https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf>> (дата звернення: 22.06.2020).

вироблення на цій основі пропозицій щодо перспектив боротьби з економічною злочинністю в Україні.

Щодо ступеня наукового розроблення проблематики економічної злочинності, то серед учених-правознавців, які досліджували проблеми кримінології загалом та економічної злочинності зокрема, слід відзначити: П. Андрушка, І. Даньшина, О. Джужу, К. Ескріджа, О. Костенка, К. Маслія, Е. Сатерленда та ін. Водночас актуальним залишається дослідження зарубіжного досвіду боротьби з економічною злочинністю, зокрема досвіду Республіки Польща.

Метою дослідження є комплексне осмислення генезису розвитку економічної злочинності у Республіці Польща, виявлення позитивного досвіду польських кримінологів у боротьбі з економічною злочинністю та вироблення на цій основі рекомендацій для їх впровадження в Україні.

Як відомо, перші кримінологічні дослідження економічної злочинності були проведені американським кримінологом Е. Сатерлендом, який у 1939 р. ввів поняття “білокомірцевої” злочинності (злочини керівників банківських установ, різних комерційних фірм, державних службовців тощо)².

Якщо говорити про злочинність загалом, то наслідком політичних та економічних змін у 1989–1990 рр. у Польщі, серед іншого, був небувалий ріст рівня злочинності (за даними поліції, кількість злочинів на той час була найвищою з кінця Першої світової війни). Пік рівня злочинності припав на 1990 р., коли кількість зросла з 547 589 зареєстрованих злочинів у 1989 р. до 883 340 зареєстрованих злочинів (зростання на 61,3 %)³. Проте найбільша кількість правопорушень (1 390 089) зафіксована у 2001 р. (тоді як у 1999 р. – 1 121 545, а у 2000 р. – 1 266 910).

У перші роки трансформаційного періоду можна побачити зростання негативних тенденцій у загальній структурі злочинності. Так, слід відзначити, що:

– зросла небезпека стати жертвою злочину проти життя та здоров'я; те саме стосується правопорушень проти власності, коли проти жертв застосовуються агресія, насильство та жорстокість. Також зростає кількість випадків використання зброї злочинцями проти жертв і працівників поліції, які намагаються допомогти жертвам;

² Д Харко, ‘Кримінологічні проблеми щодо визначення поняття та ознак сучасної економічної злочинності як фактора тінізації економіки України’ (2010) 55 Актуальні проблеми держави і права 598.

³ Emil W. Pływaczewski, ‘Główne problemy przestępczości w Polsce’ in *Current Problems of Penal Law and Criminology* (Emil W ed, Pływaczewski) (Temida 2, Białystok 1998) 341–361; Wojciech Cebulak and Emil W Pływaczewski, ‘Case Study Exporting the Problems of Crime and Crime Control in Poland’ in Barak G (ed), *Crime and Crime Control. A Global View* (Greenwood Press 2000) 163–75.

– кількість злочинів, суть яких полягає у “визначенні балів”, також зростала; до них належать такі злочини, як вбивство, пограбування, напади, а також тероризм. З’явилася нова кримінологічна категорія найважчих злочинів: вбивства на замовлення, які часто вчиняються професійними найманими вбивцями;

– зросла професіоналізація злочинності та кількість злочинних груп; більше злочинів, як насильницьких, так і проти власності, вчинялися групами злочинців, які демонструють високий рівень організації та планування⁴;

– зростає участь іноземних громадян у злочинних діях; це стосується, зокрема, громадян Співдружності Незалежних Держав, які діють у злочинних групах Польщі⁵;

– процес моральної деградації неповнолітніх триває з тривожною швидкістю; прямий симптом цього процесу можна виявити у великій кількості незаконних дій, вчинених неповнолітніми;

– Польща також зазнала світової тенденції злочинності, пов’язаної з незаконним обігом наркотиків⁶.

I. Маслій криміналізацію економіки визначає як

соціальний деструктивний процес, в межах якого легальні економічні інститути набувають рис тіньових та/або кримінальних у зв’язку з поширенням правопорушень або злочинів економічної спрямованості, корисливо мотивованих посягань на законну діяльність суб’єктів господарювання, що завдають негативних наслідків у вигляді матеріальної шкоди⁷.

Водночас економічна злочинність у Польщі в умовах ринкової економіки зазнала суттєвої трансформації, і сьогодні характерна велика кількість нових форм злочинності, а самі механізми незаконної діяльності зазнають постійних змін. Політичні, економічні та соціальні наслідки злочинів значно перевищують ті, які ми могли спостерігати в умовах централізованої планової економіки⁸. Зміни рівня злочинності відбуваються не лише внаслідок зміни реального масштабу злочинності,

⁴ Emil W. Pływaczewski, ‘Organized Crime in Poland’ (1997) 3 *Transnational Organized Crime* 109–25; Emil W. Pływaczewski, ‘The Challenges of Policing Democracy in Poland’ in *Challenges of Policing Democracies. A World Perspective* (Dilip K. Das and Otwin Marenin ed., Gordon and Breach Publishers 2000) 143–72.

⁵ Irena Rzeplińska, *Przestępczość cudzoziemców w Polsce* (2000); Irena Rzeplińska, ‘Offences by Foreigners’ in Siemaszko A. (ed.), *Crime and Law Enforcement in Poland on the threshold of the 21st century* (2000) 150–5.

⁶ Див.: Katarzyna Laskowska, *Nielegalny handel narkotykami w Polsce* (1999); Krzysztof Krajewski, ‘Drug-Related Offences’ in Siemaszko A. (ed.), *Crime and Law Enforcement in Poland on the threshold of the 21st century* (2000) 105–11.

⁷ Ігор Маслій, ‘Інституційний механізм протидії криміналізації економіки’ (дис канд. юрид. наук, 2015) 178.

⁸ Brunon Hołyst, ‘Economic Crime in Poland during the Period of Changes in the Social and Economic System (Selected Problems)’ (1996) 10 *EuroCriminology* 201; Oktawia Górniok, *Przestępczość gospodarcza* (Naukowe PWN 1994).

а й як результат нового кримінального законодавства, готовності людей повідомляти про злочини до поліції, готовності поліції реєструвати повідомлення про правопорушення тощо.

І. Базярук зазначає:

Злочини економічної спрямованості вирізняються різноманітністю, високоінтелектуальним характером, швидкою адаптацією злочинців до нових форм та методів підприємницької діяльності, опануванням нових технологій здійснення господарських операцій⁹.

Спостерігачі та аналітики справедливо відзначають, що зростання організованої злочинності спричинено, головним чином, ослабленням наглядової функції держави, а також криміногенними особливостями ринкової економіки, незважаючи на її очевидні численні переваги. Водночас підкреслюється загострення багатьох криміногенних факторів, сформованих у попередні часи. Враховуючи зазначені фактори, а також трансформаційні процеси у міжнародному житті, збільшення рівня злочинності можна спостерігати в усіх посткомуністичних країнах. Той факт, що країни Європи відкриті для економічного та туристичного обміну, полегшує виникнення і розширення міжнародної злочинності. Це супроводжується зростаючим значенням проблем, пов'язаних з організованою злочинністю у багатьох країнах.

Зародження організованих злочинних груп у Польщі відбувалося ще в 1970-х роках. Однак, враховуючи, що при комуністичному режимі побутки таких організацій, імовірно, були недостатньо великими, такі злочинні групи не потрапляли у поле зору поліцейських і податкових органів. З часом невеликі групи злочинців поступово почали об'єднуватися по всій країні, займаючись насамперед рекетом. Потім вони перейшли до крадіжок і транспортування викрадених автомобілів, після чого почали займатися ще більш вигідними операціями, пов'язаними з алкоголем і наркотиками. Врешті-решт на перший план вийшли дві основні групи: мафії Прушкува та Воломіна. Але саме Прушковський клан отримав найбільший вплив і створив найбільшу загрозу для суспільства. Згідно з повідомленням Головного штабу поліції багато підприємців у Прушкові, а також інших регіонах Варшави були паралізовані страхом. Поліція виявилася неефективною через брак коштів та застарілі закони, які не визначали покази засуджених чи обвинувачених членів банди як доказ у суді.

⁹ І Базярук, 'Економічна злочинність та її ознаки' (2008) 2 Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 279–84.

У подальшому мафія почала контрабанду горілки із Західної Європи, яку реалізувала у власних розважальних закладах і ресторанах по всій країні. Це було просте й одночасно геніальне поєднання. Продаж контрабандного алкоголю на великій дискотеці був еквівалентом гігантських операцій із відмивання грошей. Пізніше рекетири Прушкува вийшли з-під контролю, захопивши не лише великі частини Варшави, а й великі частини країни. Простіше кажучи, мафія Прушкува мала свої інтереси чи не в усіх сферах економіки. У Варшаві данину платили не тільки малий і середній бізнес, а й навіть інші злочинці.

Якщо говорити про структуру злочинності, яка була у компетенції Центрального слідчого бюро (аналог американського ФБР), то, починаючи з 2000 р., вона була така: контрабанда, продаж і розповсюдження наркотиків; контрабанда та продаж зброї і вибухових матеріалів; викрадення та збройні пограбування, зокрема й автомобілів, що здійснюють міжнародні вантажні перевезення; махінації з податком на додану вартість.

Як і в багатьох інших країнах, у Польщі кримінальна статистика, надана поліцією, не може бути основою для визначення структури організованої злочинності, оскільки така статистика передбачає *традиційну* реєстрацію злочинів. Така статистика не може бути правильним інструментом, який би належним чином дослідив організовану злочинність – наскільки це можливо зараз – у якісному та кількісному вимірі¹⁰. Досі єдиним джерелом статистичної інформації у Польщі про організовану злочинність є результати аналізу, проведеного працівниками спеціальних підрозділів поліції, які були спеціально сформовані для контролю над цим видом злочинності. Основою діяльності цих працівників поліції є їхні оперативні навички, на основі яких служба контролю за злочинами визначила 11 ознак організованої злочинності, які характеризують її як явище. На початковому етапі експерти запропонували проєкт визначення поняття організованої злочинності, яка характеризувалась як “злочинне об’єднання, організоване з метою отримання прибутку шляхом вчинення постійних і різних правопорушень; цілі організованої злочинності досягаються за допомогою корупції, шантажу, терору та застосування сили і зброї”. Серед п’яти *основних* ознак, що характеризують цей вид злочинності, слід відзначити:

– гроші, які потребують відмивання, їх отримання розглядається як головна мета організацій групової діяльності;

¹⁰ Див.: Emil W Pływaczewski, ‘Możliwości statystycznego ujęcia przestępczości zorganizowanej’ [1994] 1 (33) Przegląd Policyjny 76; Zbigniew Rau, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Polsce* (Zakamycze 2002).

– мультизлочинність (тракується як спосіб отримання та накопичення грошей через вчинення великої кількості різних за характером злочинів, зокрема з метою приховання злочинної діяльності та забезпечення безпеки організації загалом);

– так зване “кришування бізнесу”, що здійснюється корумпованою державною економічною та фінансовою адміністрацією, а також установами, що забезпечують підтримання громадського порядку;

– спеціально організована структура (вид підприємства);

– відмивання грошей здійснюється за сприяння експертів із фінансів, банківської справи, права та інформатики.

Організована злочинна діяльність супроводжується чотирма видами “супутньої” злочинної діяльності:

– активізація злочинної діяльності, яка включає фальсифікацію документів, що використовуються для вчинення організованих злочинних діянь¹¹;

– посилення злочинної діяльності, яка служить меті зміцнення становища злочинних груп на певній території або в певній сфері діяльності (економічна, торговельна або службова діяльність). Ця злочинна діяльність здійснюється у формі так званого “злочинного терору”¹²;

– отримання стабільних прибутків від злочинної діяльності, найчастіше у вигляді відмивання грошей;

– корумпована система, завдяки якій створюється економічна, адміністративна та політична “захисна парасолька” для діяльності організованих злочинних груп і для організованої злочинної економічної діяльності¹³.

Послідовні етапи “злочинної кар’єри” у сфері організованої економічної злочинності можна охарактеризувати таким чином:

По-перше, незаконне придбання гігантських статків, що в західних країнах часто забирає десятки років, за дуже короткий проміжок часу – від декількох місяців до двох років.

По-друге, легалізація прибутку, отриманого з нелегальних джерел, та їх вкладення у легальні підприємства, які є “захисним екраном” для злочинної діяльності, яка є основним джерелом прибутку (відмивання коштів).

¹¹ Можна навести декілька прикладів, щоб проілюструвати, як за допомогою підробленого посвідчення особи можна вчинити численні злочини та отримувати великі прибутки, навіть не здійснюючи жодної економічної, торговельної чи службової діяльності.

¹² Злочинний терор найчастіше набуває форми шантажу та викрадення осіб з метою отримання викупу, розміщення та підризу вибухових матеріалів або знесення закладів ресторанного типу. Див.: Janusz Kaczmarek та Magdalena Kierszka, *Porwania dla okupu* (Wolters Kluwer 2008).

¹³ Див.: Emil W Pływaczewski, ‘Organised Crime in Poland: Its Development from “Real Socialism” to Present Times’ in Fijnaut C and Paoli L (eds), *Organised Crime in Europe. Concepts, Patterns and Control Polices in the European Union and Beyond* (Springer 2004) 467.

По-третє, створення мережі зв'язків, що дасть можливість отримати важливі “соціальні зв'язки” за допомогою організації офіційних зустрічей або заходів (наприклад, ювілеїв, благодійних заходів) за участю осіб з політико-адміністративних кіл. На такі заходи запрошують також людей зі світу науки, розваг і засобів масової інформації.

По-четверте, таємне фінансування виборчих кампаній відомих осіб, сподіваючись згодом отримати вигідні посади або вигідні економіко-фінансові рішення.

По-п'яте, набуття повноважень (через отримання мандата депутата чи сенатора), що, як наслідок, дає змогу уникнути кримінального покарання за попередні незаконні економіко-фінансові операції та прийняти закони, які, залишаючи прогалини або умисно створюючи колізії у законодавстві, полегшують відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності. Це може призвести до отримання монополії в певних сферах економіки і, як наслідок, до отримання реальної економічної сили на відповідній території¹⁴.

Аналіз стану загрози від діяльності визнаних злочинних угруповань (підготовлених, серед іншого, на основі статистичних даних, що надсилаються з місцевих підрозділів організованої злочинності поліції) свідчить про те, що у 2017 р. у Польщі було 858 злочинних груп, 7 103 учасників. У цей період було ліквідовано 176 груп та 800 обвинувальних актів направлено до прокуратур відповідно до ст. 258 Кримінального кодексу Республіки Польща (участь в організованій злочинній групі).

Серед найбільш розповсюджених загроз, за кількістю залучених груп та за характером вчинюваних діянь, можна виділити: злочини, пов'язані з виробництвом, торгівлею та контрабандою наркотиків; збройні вимагання, викрадення людей з метою викупу; крадіжки автомобілів, легалізація та контрабанда їх через кордон; виробництво та розповсюдження фальшивих грошей; масштабна контрабанда товарів; відмивання грошей¹⁵; торгівля зброєю, вибуховими речовинами та радіоактивними матеріалами; виготовлення та розповсюдження фальшивих документів; отримання прибутку від проституції (торгівля людьми); бомбовий тероризм; розкрадання приватної власності та утримання викраденого майна¹⁶.

¹⁴ Див.: Hubert Kolečki, 'Warunki skutecznego zwalczania przestępczości ekonomicznej w Polsce' in Karol Sławik (ed), *Today's criminal activity. Problems of criminal law, criminal process and criminology* (Szczecin 1996).

¹⁵ Див.: Emil W Plywaczewski, 'Poland: Counteracting Money Laundering in Central Europe' [2000] 4 (1) *Journal of Money Laundering Control* 70–7; Joanna Sieńczyło-Chlabicz and Wojciech Filipkowski, 'The Polish Financial Intelligence Unit: A New Institution in the Polish Legal System' [2001] 5 (2) *Journal of Money Laundering Control* 150–7.

¹⁶ Див.: Emil W Plywaczewski (ed), *Przestępczość zorganizowana* (C H Beck 2011) 65.

Стосовно зазначеного вище списку, то три основні тенденції в організованій злочинній діяльності в Польщі вважаються значущими у країнах Балтійського моря: а) виробництво, торгівля та транзит наркотиків і пошук нових каналів контрабанди міжнародними бандами; б) крадіжки автомобілів та часто пов'язане з ними незаконне вивезення до східних сусідів Польщі; транзит у тому ж напрямку автомобілів, викрадених у Західній Європі; в) незаконний транзит мігрантів через Польщу до Західної Європи та Скандинавії¹⁷.

Крім того, багато закінчених кримінальних проваджень свідчать, що найкраще організовані та найефективніші злочинні угруповання з наднаціональними структурами – це банди крадіїв автомобілів. У злочинних групах, основна діяльність яких – крадіжка автомобілів та їх контрабанда через кордон, до складу членів, крім поляків, входять переважно громадяни Білорусі, України, Литви, Росії та Німеччини, і, меншою мірою, Латвії, Естонії, Вірменії, Казахстану, Болгарії, Бельгії, Голландії, Чехії, Італії та колишньої Югославської Республіки¹⁸. Після вступу Польщі до ЄС у травні 2004 р. її східні кордони стали кордонами Союзу, і цей факт, безперечно, сприяв транскордонній злочинності в регіоні, сусідньому з країнами колишнього Радянського Союзу. У перший період після вступу Польщі до ЄС спостерігалася низка якісних змін, переважно в галузі економічної злочинної діяльності. Відсутність митного контролю на внутрішніх кордонах сприяє введенню в обіг підроблених або контрабандних товарів, що надходять з однієї країни на територію іншої. Це стосується, наприклад, цигарок, алкоголю, текстилю, палива та інших товарів. У цьому контексті слід підкреслити, що лібералізація правил перетину кордонів ЄС повинна бути збалансована необхідністю забезпечення безпеки зовнішніх кордонів, запобіганням нелегальній міграції та іншим формам прикордонної злочинності. Інше завдання – протидіяти проникненню організованих злочинних чи терористичних груп на територію ЄС.

Що стосується протидії економічній злочинності, то така робота насамперед повинна бути направлена на прогнозування основних напрямів, масштабів та наслідків розвитку цього виду злочинності. Очікується, що подальший розвиток злочинності буде відповідати тенденціям, що мають місце в країнах із встановленою демократичною системою. Також передбачається, що зміни в тенденціях і характерних ознаках злочинності не будуть занадто кардинальними. Це, сподіваємося, означає, що вони, ймовірно, не будуть особливо небезпечними.

¹⁷ Див.: Nathalie Siron and Piet Van Baeveghem, *Trafficking in Migrants through Poland. Multidisciplinary research into the phenomenon of transit migration in the candidate Member States of the EU, with a view to the combat of traffic in persons* (Maklu 1999).

¹⁸ Див.: Magdalena Perkowska, *Przestępczość graniczna cudzoziemców* (С Н Beck 2013).

На жаль, загалом не можна будувати оптимістичних прогнозів щодо подальшого розвитку організованої злочинності в Польщі, особливо економічної. Якщо припустити, що насильницькі злочини продовжуватимуть домінувати в загальній структурі злочинів, слід очікувати подальших негативних явищ у цій галузі. Кількість типових насильницьких злочинів буде поступово зменшуватися, на користь дійсно серйозних діянь, спричинених агресивною та жорстокою поведінкою осіб, що вчиняють злочини, посиленням жорстокості, що застосовується ними, та використанням зброї під час вчинення злочинів. Поділ злочинності на насильницьку та майнову все більше зменшуватиметься у сфері організованої злочинності. Це відбудеться у результаті поєднання цих видів злочинності, а також все більшої диверсифікації кримінальних методів. При цьому важливо пам'ятати, що економічна злочинність (включаючи підпільну економіку, відмивання грошей, податкові правопорушення, злочини проти банків та галузі цінних паперів) буде залишатися серйозною загрозою правовому порядку в країні.

Останні звіти поліції показують, що основною проблемою злочинності в Польщі є економічна злочинність, особливо податкові злочини. Наприклад, у 2017 р. серед 480 розслідувань, проведених Центральним слідчим бюро поліції (*Centralne Biuro Śledcze Policji*), 64 % склали розслідування стосовно злочинів, пов'язаних із податками (переважно шахрайські податкові збори)¹⁹.

Особливо складно усвідомити, що процес проникнення у різні сфери економічного життя організованими злочинними групами триватиме. Це є результатом, серед іншого, факту, що правова інфраструктура не наздоганяє процес економічних змін. Бажання кримінального світу взяти на себе відповідальність за деякі сфери економіки буде дедалі сильнішим, а також бажання інвестувати нелегальний прибуток в економіку. Прогнози щодо злочинності, пов'язаної з наркотиками, також негативні, оскільки цей вид злочинності та наркоманія продовжуватимуть зростати. Наркотики, що виробляються в країні, особливо синтетичні, набуватимуть значення²⁰. Свобода міжнародного економічного обміну та міграції людей сприятиме зростанню злочинності на міжнародному рівні²¹.

¹⁹ 'Odzyskane miliardy. Rozmowa z insp. Adamem Cieślakiem, zastępcą komendanta Centralnego Biura Śledczego Policji' (*Policja*, July 2018) <<https://gazeta.policja.pl/997/informacje/161298,Odzyskane-miliardy.html>> (accessed: 22.06.2020).

²⁰ 'Przestępczość w Polsce związana z narkotykami w latach 1985–1999' (*Komenda Główna Policji*, March 2000) 9.

²¹ Emil W Pływaczewski, 'Organized Crime: A Perspective from Poland and Eastern Europe' in *Organized Crime. World Perspectives* (Jay S Albanese and Dilip K Das and Arwind Verma eds, Prentice Hall 2003) 130.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши досвід Республіки Польща щодо боротьби з економічною злочинністю, доходимо висновків, що, по суті, в наших державах схожі проблеми у цій сфері. Особливу небезпеку становить транснаціональна економічна злочинність, оскільки існуючі кордони мало стримують розширення сучасної злочинності, і це робить злочинність однією з головних загроз соціальній та економічній стабільності континенту. Як слушно зазначають Є. Гузик-Макарук, Е. В. Пливачевський та В. Філіпковський:

Обмеження поліцейської співпраці лише межами країн – партнерів Шенгену та Європейського Союзу було б помилкою, особливо коли стрімке зростання злочинних груп у посткомуністичній Європі потребує залучення цих країн до процесу створення єдиної європейської стратегії внутрішньої безпеки. Також важливо гармонізувати правові стандарти у сфері екстрадиції, протидії відмиванню грошей та злочинності, пов'язаної з наркотиками²².

У зв'язку з цим важливо не тільки в теорії запозичувати Україні досвід Республіки Польща у боротьбі з економічною злочинністю, а й активно співпрацювати нашим країнам як державам-сусідам. Напрямами такої співпраці у сфері боротьби з економічною злочинністю можуть бути: підвищення ефективності роботи прикордонних і митних органів, оперативна взаємна правничка допомога у кримінальних справах, гармонізація українського та польського законодавства у сфері розслідування економічних злочинів і відповідальності за їх вчинення.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Górnioł O, *Przestępczość gospodarcza* (Naukowe PWN 1994) (in Polish).
2. Kaczmarek J та Kierszka M, *Porwania dla okupu* (Wolters Kluwer 2008) (in Polish).
3. Laskowska K, *Nielegalny handel narkotykami w Polsce* (1999) (in Polish).
4. Perkowska M, *Przestępczość graniczna cudzoziemców* (C H Beck 2013) (in Polish).
5. Rau Z, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Polsce* (Zakamycze 2002) (in Polish).
6. Rzeplińska I, *Przestępczość cudzoziemców w Polsce* (2000) (in Polish).
7. Siron N and Baeveghem P Van, *Trafficking in Migrants through Poland. Multidisciplinary research into the phenomenon of transit migration in the candidate Member States of the EU, with a view to the combat of traffic in persons* (Maklu 1999) (in English).

²² Ewa M Guzik-Makaruk and Emil W Plywaczewski and Wojciech Filipkowski, 'Evaluation of the Recommended Changes in the Scope of the Criminalization of Money Laundering – a Comparative Law Approach' [2015] 7 (2) Internal Security 185.

Edited books

8. Cebulak W and Plywaczewski E, 'Case Study Exporting the Problems of Crime and Crime Control in Poland' in Barak G (ed), *Crime and Crime Control. A Global View* (Greenwood Press 2000) (in English).
9. Kolečki H, 'Warunki skutecznego zwalczania przestępczości ekonomicznej w Polsce' in Sławik K (ed), *Today's criminal activity. Problems of criminal law, criminal process and criminology* (Szczecin 1996) (in English).
10. Krajewski K, 'Drug-Related Offences' in Siemaszko A (ed), *Crime and Law Enforcement in Poland on the threshold of the 21st century* (2000) (in English).
11. Plywaczewski E (ed), *Przestępczość zorganizowana* (C H Beck 2011) (in Polish).
12. Plywaczewski E, 'Główne problemy przestępczości w Polsce' in *Current Problems of Penal Law and Criminology* (Plywaczewski E W ed, temida 2, Białystok 1998) (in Polish).
13. Plywaczewski E, 'Organised Crime in Poland: Its Development from "Real Socialism" to Present Times' in Fijnaut C and Paoli L (eds), *Organised Crime in Europe. Concepts, Patterns and Control Polices in the European Union and Beyond* (Springer 2004) (in English).
14. Plywaczewski E, 'Organized Crime: A Perspective from Poland and Eastern Europe' in *Organized Crime. World Perspectives* (Albanese J S and Das D K and Verma A eds, Prentice Hall 2003) (in English).
15. Plywaczewski E, 'The Challenges of Policing Democracy in Poland' in *Challenges of Policing Democracies. A World Perspective* (Dilip K Das and Marenin O ed, Gordon and Breach Publishers 2000) (in English).
16. Rzeplińska I, 'Offences by Foreigners' in Siemaszko A (ed), *Crime and Law Enforcement in Poland on the threshold of the 21st century* (2000) (in English).

Journal articles

17. Guzik-Makaruk E and Plywaczewski E and Filipkowski W, 'Evaluation of the Recommended Changes in the Scope of the Criminalization of Money Laundering – a Comparative Law Approach' [2015] 7 (2) *Internal Security* 185 (in English).
18. Hołyst B, 'Economic Crime in Poland during the Period of Changes in the Social and Economic System (Selected Problems)' (1996) 10 *EuroCriminology* 201 (in English).
19. Plywaczewski E, 'Możliwości statystycznego ujęcia przestępczości zorganizowanej' [1994] 1 (33) *Przegląd Policyjny* (in Polish).
20. Plywaczewski E, 'Organized Crime in Poland' (1997) 3 *Transnational Organized Crime* 109–25 (in English).
21. Plywaczewski E, 'Poland: Counteracting Money Laundering in Central Europe' [2000] 4 (1) *Journal of Money Laundering Control* 70–7 (in English).
22. Sieńczyło-Chlabcz J and Filipkowski W, 'The Polish Financial Intelligence Unit: A New Institution in the Polish Legal System' [2001] 5 (2) *Journal of Money Laundering Control* 150–7 (in English).
23. Bazaruk I, 'Ekonomichna zlochynnist ta yii oznaky' ['Economic Crime and its Signs'] (2008) 2 *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav* 279–84 (in Ukrainian).
24. Kharko D, 'Kryminolohichni problemy shchodo vyznachennia poniattia ta oznak suchasnoi ekonomichnoi zlochynnosti yak faktora tinizatsii ekonomiky Ukrainy' ['Criminological Issues of Defining the Concept and Features of Modern Economic Crime as the Factor Making Ukrainian Economy Come Into the Shadow'] (2010) 55 *Aktualni problemy derzhavy i prava* 598 (in Ukrainian).

Theses

25. Maslii I, 'Instytutsiinyi mekhanizm protydii kryminalizatsii ekonomiky' ['Institutional Mechanism for Combating Criminalization of the Economy'] (dys kand yuryd nauk, 2015) (in Ukrainian).

Newspaper articles

26. 'Odzyskane miliardy. Rozmowa z insp. Adamem Cieślakiem, zastępcą komendanta Centralnego Biura Śledczego Policji' (*Policja*, July 2018) <<https://gazeta.policja.pl/997/informacje/161298,Odzyskane-miliardy.html>> (accessed: 22.06.2020) (in Polish).
27. 'Przestępczość w Polsce związana z narkotykami w latach 1985–1999' (*Komenda Główna Policji*, March 2000) 9 (in Polish).

Websites

28. 'Vsesvitnie doslidzhennia ekonomichnykh zlochyniv ta shakhraistva 2018 roku: rezultaty opytuvannia ukraïnskykh orhanizatsii. Vyvedennia shakhraistva z tini' ['World Economic Crimes and Fraud Survey 2018: Survey Results of Ukrainian Organizations. Taking Fraud out of the Shadows'] (*PWC*) <<https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf>> (accessed: 22.06.2020).

Emil W. Plywaczewski
Andrii Butyrskyi

THE GENESIS OF ECONOMIC CRIME DEVELOPMENT IN POLAND

ABSTRACT. The problem of economic crime is transnational, and almost all states worldwide are combating it. In this regard, new ways to overcome economic crime in Ukraine may be searched for not only based on national experience, but also drawing upon the best practices of our closest neighbors. Poland is one of the countries where economic crime problems are also particularly relevant. At the same time, Polish scientific schools have significant accomplishments in the area of criminology, and thus it is of immediate interest to study economic crime in the Republic of Poland and the experience of Polish colleagues in combating this phenomenon and, on this basis, to develop proposals regarding the prospects of combating economic crime in Ukraine.

The article aims at achieving a comprehensive understanding of the genesis of economic crime development in the Republic of Poland, and also focuses on highlighting positive experience of Polish criminologists in combating economic crime and, on this basis, aims at developing recommendations for their implementation in Ukraine.

It is noted that in the market economy environment, economic crime in Poland has undergone significant transformation, and today there is a wide range of new forms of crime, with the mechanisms of illegal activities being transformed on an ongoing basis. The political, economic, and social consequences of crime are far greater than we could have expected in a centrally planned economy. Crime rates are changed not only due to changes in the real scale of crime, but also as a result of new criminal legislation, readiness of citizens to report crimes to the police, and readiness of the police to record crime reports, and so on.

The authors conclude that in fact Ukraine and Poland face similar problems with regard to combating economic crime. Transnational economic crime is particularly dangerous, since the borders existing today do little to deter the expansion of modern crime, and this makes crime one of the main threats to social and economic stability of the continent. In this regard, it is important for Ukraine not only to draw upon the experience of the Republic of Poland in combating economic crime, but also to actively cooperate as neighboring States. There may be the following areas of such cooperation in combating economic crime: enhancement of efficiency of border and customs authorities, prompt mutual legal assistance in criminal cases, harmonization of Ukrainian and Polish legislation in the area of investigation of economic crimes and liability for their commission.

Keywords: economic crime; organized crime; Republic of Poland; combating crime.